

Foto Canva - banedeki

Rewilding in Nederland verloopt vooral via deelprocessen

Tekst Henk van der Scheer

Rewilding beoogt ruimte te bieden aan natuurlijke processen. Grote rewilding-projecten zien we vooral in het buitenland. Nederland is daar eigenlijk te klein voor. In ons land gaat het meer om deelprojecten, waarbij vooral gedacht wordt aan het weer natuurlijk maken van in slechte staat verkerende landschappen. Ik beschrijf hier drie voorbeelden van deelprojecten.

Waterbeheer rondom de stad Groningen

Nadat in 1998 het water, het Groninger museum binnen stroomde door zeer hoge waterstanden in de Nederlandse rivieren, besloten de Groningers dat het waterbeheer anders moest. Er werden grote moerasgebieden ingericht op voormalige marginale agrarische gronden. Zo ontstond een gebied van ongeveer 2500 ha groot, ten zuidwesten van de stad in het noorden van Drenthe. In 2009 werd voor dit gebied de naam Onlanden gekozen. Die naam dankt het gebied aan de combinatie van grootschalige natuurontwikkeling en waterberging, waardoor een deel van het gebied weer 'onland' wordt. Het ambtelijk credo voor het project, dat leidde tot de vormgeving van het gebied, luidt 'Natte natuur voor droge voeten'. De Onlanden is de resultante van een herinrichtingsproject bij Peize, dat 6000 ha beslaat. In dat project beoogt men de landbouwstructuur te verbeteren, maar tegelijk de versnelde aanleg van natuurgebieden en een groot waterbergingsgebied te realiseren. Uiteindelijk moet 2200 ha natuur als deel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland aangelegd zijn, waarvan 1700 ha mede ten dienste staat van waterberging. Daarnaast zal 3700 ha landbouwgebied verbeterd worden en de recreatiemogelijkheden worden uitgebreid. De

natuur van Onlanden is nauw verbonden met de beken en andere wateren die het gebied kenmerken. Er zijn verschillende soorten graslanden, moeras met moerasbos en beekdalen. Verder werden ten zuidoosten van de stad Groningen de oevers van het Zuidlaardermeer uitgebreid met moerasgebied. Het geheel werd een feest voor de vogelaars: meerdere kolonies van verschillende soorten sterns, geoorde futen, paapjes, roerdompen en visarenden broeden er nu. Ook leven er weer otters en in het riet is de rietorchis als orchideeëensoort te vinden. Dat alles door meer ruimte te geven aan natuurlijke processen.

Korhoenders op de Sallandse Heuvelrug

Het Nationaal Park Sallandse Heuvelrug beslaat een groot gedeelte van de heuvelrug tussen Hellendoorn en Holten in Overijssel. Het nationaal park ligt in zijn geheel ten zuiden van de weg Zwolle - Almelo, en omvat onder andere de Haarlerberg, Holterberg, Noetselerberg en de Koningsbelten. De Hellendoornse Berg, ten noorden van genoemde weg, ligt buiten het nationaal park, maar behoort wel tot de Sallandse Heuvelrug. Het park is ongeveer 35 km² groot. Het hoogste punt is de (Grote) Koningsbelt van 75 meter boven NAP. Sinds 2004 is het

Korhoen. Foto Canva-Knyva

Voetbrug in de Onlanden bij Groningen. Foto Rudmer Zwerver.

gebied door de Nederlandse overheid aangewezen als nationaal park.

De heuvelrug is een stuwwal, die zo'n 150.000 jaar geleden is ontstaan in de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Voorafgaand aan de ijsbedekking hadden grote rivieren daar dikke lagen zand en grind met dunnere lagen klei afgezet. Deze afzettingen zijn gevormd door grote rivieren waaronder de Rijn. Toen in het Saalien het ijs tot dit deel van Nederland oprukte, werden deze rivierafzettingen opgestuwd in hoge stuwwallen. In de laatste ijstijd (het Weichselien) kwamen de gletsjers niet tot in Nederland, maar was de bodem wel permanent bevroren (permafrost). Door de toen heersende harde winden werden lagen dekzand afgezet. Toen in het Holoceen het klimaat warmer werd, raakte de heuvelrug bebost. De bevolkingstoename in de Middeleeuwen maakte dat die bomen grootschalig werden gekapt. Ook was er intensieve begrazing met schapen en geiten en werden er plaggen gestoken om akkergronden mee te bemesten. Sinds de Middeleeuwen was het gebied vooral begroeid met heide, ook waren er lokaal zandverstuivingen. De heuvels

Op de Sallandse Heuvelrug leeft de laatste populatie korhoenders in Nederland

zijn vanaf het eind van de negentiende eeuw voor het grootste deel herbebost met vooral naaldbomen om verstuiwing tegen te gaan. Sinds eind twintigste eeuw is het heideareaal weer vergroot uit oogpunt van cultuurhistorie en natuurbeheer. Op de Sallandse Heuvelrug bevindt zich namelijk als icoon de laatste populatie korhoenders in Nederland. Ook de nachtzwaluw komt er voor en het is een belangrijk leefgebied van de levendbarende hagedis, de zandhagedis en de hazelworm. Van de zoogdieren zijn reeën, vossen en dassen aanwezig en marterachtigen als steenmarters, bunzings, wezels en hermelijnen.

In de eerste veertien jaar is veel energie gestoken in het verbeteren van het leefgebied van de korhoenders. Hierbij is heidegebied aangelegd ten koste van bos en worden delen van de heide in het balts- en broedseizoen afgesloten. Voorts is de autoweg door het gebied 's nachts voor verkeer gesloten en wordt gebruik overdag ontmoedigd. Dat alles kon niet verhinderen dat het met de populatie korhoenders bergafwaarts ging. Sinds 2016 worden korhoenders uit Zweden uitgezet, maar ook dat zet weinig zoden aan de dijk. De overgrote meerderheid van de korhoenders overleeft

dat niet. Deels sterven ze een natuurlijke dood. Korhoenders worden maar zes jaar oud. Maar ook vallen veel volwassen dieren ten prooi aan vossen, marterachtigen en haviken. Kuikens sterven nogal eens de hongerdood omdat er niet voldoende insecten te vinden zijn in de heidevelden door de stikstofproblematiek. Ondanks die misère verleende de provincie in 2022 een vergunning voor een nieuwe periode van vijf jaar om korhoenders uit Zweden te halen en de eerste twee jaar mag het aantal te halen vogels worden verhoogd van 25 naar 60. Om de kans op aanwezigheid van voldoende insecten te vergroten worden bloemrijke akkerlandjes aangelegd. Maar of dat alles voldoende is moet nog blijken.

Kraanvogels in het Fochteloërveen

Het *Fochteloërveen* is een 2500 ha groot natuurgebied op de grens van de

Nederlandse provincies Friesland en Drenthe, bij het dorp Veenhuizen. Het geldt als een van de weinige en best bewaarde hoogveengebieden in Nederland. Het gebied is een restant van het uitgestrekte Drents-Friese hoogveengebied, dat sinds 1660 grotendeels is afgegraven. Van het gebied is circa 1100 ha eigendom van de Vereniging Natuurmonumenten en circa 1400 ha van Staatsbosbeheer. Het wordt gezamenlijk beheerd. Om de groei van hoogveen te bevorderen is het gebied vernat door de aanleg van damwanden, het dempen van sloten en het plaatsen van stuwen. Ook wordt rondom het eigenlijke natuurgebied een bufferzone ingericht.

Onderzoek in 2004 heeft uitgewezen dat de vernatting goed is geweest voor de plantengroei. Het, in Nederland uiterst zeldzame, bruin veenmos is terug. Het pijpenstrootje, een bruin-gele, grasachtige plant die de over-

hand kreeg toen het veen uitdroogde, krijgt steeds minder ruimte. Hiervoor in de plaats komen nu het eenarig wollegras en de lavendelheide. Ook andere bedreigde planten zoals klokjesgentiaan en dwergglas worden talrijker. In het Fochteloërveen heeft in 2001 voor het eerst in 250 jaar een succesvol broedgeval van de Europese kraanvogel plaatsgevonden. Dit heeft in de jaren daarna een vervolg gekregen. In sommige jaren overzomert een slangenarend in het gebied. In het Fochteloërveen leven tientallen paapjes en daardoor is dit gebied misschien wel het beste natuurgebied om deze soort tegen te komen. Tot in de jaren zeventig herbergde het Fochteloërveen een van de grootste populaties korhoenders in Nederland. Ondanks intensief onderzoek naar de oorzaak stierf het hoen helaas begin jaren tachtig uit.

De twee volgende keren ga ik in op verwilderen van honingbijen. ●

Kraanvogel. Foto Canva-Piotr Krzeslak